ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
STUDIA PEDAGOGICZNE 1986 z. 15,
Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna /4/

KRYSTYNA BŁOCH
WSP w Bydgoszczy

OBUDOWANY SKRYPT Z TEORII I METODYKI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO I JEGO SKUTECZNOSC

Kształcenie wysoko kwalifikowanych kadr dla potrzeb nauki i życia społeczno-gospodarczego jest jednym z naczelnych zadań szkół wyższych. Absolwent szkoły wyższej dobrze przygotowany do pracy zawodowej i do uczestnictwa w zmieniających się warunkach otaczającej rzeczywistości musi być wykształcony w oparciu o naukowe podstawy nowoczesnej dydaktyki.

Współczesna teoria dydaktyczna dowiodła, że w systemie kształcenia istotną rolę odgrywają nowoczesne środki dydaktyczne. Wyniki dotychczasowych badań wykazały, że nowoczesne środki dydaktyczne nie tylko uatrakcyjniają proces nauczania-uczenia się, ale przede wszystkim podnoszą efektywność kształcenia poprzez poznawczą aktywizację uczniów i studentów, rozwijanie ich dociekliwości, doskonalenie umiejętności i nabywanie wprawy oraz ustawiczne kształcenie się[1]. Tak więc wykorzystanie nowoczesnych środków dydaktycznych w procesie kształcenia jest w czasach dzisiejszych obiektywną koniecznością, bowiem wspierają one pracę dydaktyczno-wychowawczą szkoły.

1. Zagadnienia metodologiczne badań własnych

Celem podjętych badań było stwierdzenie i określenie za pomocą naturalnego eksperymentu pedagogicznego skuteczności skryptu z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowanego środkami dydaktycznymi w kształceniu nauczycieli przedszkoli. Problem główny zawarty został w pytaniu: Jaka jest skuteczność obudowanego skryptu z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego w kształceniu nauczycieli przedszkoli w porównaniu do skryptu konwencjonalnego ?

Kierując się czynnikami warunkującymi osiąganie wysokich wyników kształcenia założono, że skuteczność obudowanego skryptu w nauczaniu teorii i metodyki wychowania przedszkolnego jest wyższa od skryptu konwencjonalnego. Założenie to dotyczy: zakresu, stopnia rozumienia, operatywności i trwałości wiedzy studentów korzystających na zajęciach z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego ze skryptu obudowanego i konwencjonalnego. Za pomocą wskaźników: zakresu, stopnia rozumienia, operatywności i trwałości wiedzy dokonano statystycznej analizy wyników uzyskanych w badaniach eksperymentalnych. Pozwoliły one określić o ile skuteczniejsze jest korzystanie na ćwiczeniach z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego ze skryptu obudowanego w porównaniu ze skryptem konwencjonalnym.

Podstawową metodę badań stanowił naturalny eksperyment pedagogiczny, w którym zastosowano technikę dwóch grup równoległych. Organizację badań eksperymentalnych oparto na takich podstawach metodologicznych, które pozwoliły na przestrzeganie kanonu jedynej różnicy, za który przyjęto skrypt z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowany środkami dydaktycznymi i skrypt konwencjonalny. Oba te skrypty były jednocześnie zmiennymi niezależnymi. Tak więc dla grupy eksperymentalnej zmienną niezależną był skrypt obudowany środkami dydaktycznymi, a dla grupy kontrolnej skrypt konwencjonalny.

Jak już wspomniano w badaniach eksperymentalnych wykorzystano skrypt z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego. Opracowano go na podstawie programu nauczania tego przedmiotu studiów i obudowano takimi środkami dydaktycznymi, jak: plansze, tablice, przeźrocza, foliogramy, fazogramy, przykładowe konspekty zajęć, zestawy ćwiczeń i zabaw dydaktycznych, tablice do badania wymowy dziecka przedszkolnego. Z uwagi na to, że praca nad kształceniem mowy i myślenia dziecka przedszkolnego jest, w pewnym sensie, zadaniem nadrzędnym w stosunku do zadań związanych z całokształtem jego działalności, treści zawarte w skrypcie dotyczyły tego zagadnienia. Program wychowania w przedszkolu określa zadania placówek przedszkolnych w zakresie rozwijania mowy i myślenia małego dziecka. Należy do nich: 1/wzbogacanie biernego i czynnego słownika dziecka oraz doskonalenie komunikatywnej wypowiedzi, 2/ kształtowanie umiejętności dokonywania operacji myślowych, 3/kształcenie prawidłowej wymowy, 4/ wdrażanie do słuchania wypowiedzi innych osób, 5/ kształcenie pojęć matematycznych. Zrealizowanie powyższych

zadań stanowi gwarancję dobrego przygotowania dziecka do rozpoczęcia nauki w klasie I. Jest to jednak uzależnione od właściwego przygotowania kandydatek na nauczycielki przedszkola do prowadzenia zajęć z tego zakresu. Stanowiło to zasadniczą przesłankę do podjęcia próby nauczania niektórych zagadnień wchodzących w zakres kształcenia mowy i myślenia dziecka przedszkolnego ze skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi. Obejmował on siedem następujących tematów: 1/ charakterystyczne cechy mowy i myślenia dziecka w wieku przedszkolnym, 2/ żywe słowo nauczycielki w pracy pedagogicznej przedszkola, 3/ rozmowa jako metoda wzbogacania i uściślania wiadomości dziecka, 4/ literatura dziecięca w pracy pedagogicznej przedszkola, 5/ inscenizacje i zabawy inscenizowane oraz ich wpływ na rozwój mowy i myślenia dziecka, 6/ kształcenie poprawności gramatycznej i słownikowej wypowiedzi dziecka, 7/ kształcenie wymowy dziecka przedszkolnego.

Przy doborze grup porównawczych do badań eksperymentalnych brano pod uwagę następujące elementy: treści nauczania będące przedmiotem eksperymentu, jednakowy czas realizacji treści nauczania przy pomocy skryptu z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowanego środkami dydaktycznymi i skryptu konwencjonalnego, jednakowe warunki studentów do nauki, jednakowe kierownictwo badań. Porównywane grupy były grupami równoważnymi, o czym świadczą wyniki badań wstępnych, które przeprowadzono przed rozpoczęciem eksperymentu. Miary tendencji centralnej i dyspersji wskazują, że studenci biorący udział w eksperymencie posiadali pewien zasób wiedzy z zakresu kształcenia mowy i myślenia dziecka przedszkolnego. Należy tutaj podkreślić, że w badaniach wstępnych wykorzystano sprawdzian wiadomości i umiejętności. Zadania zawarte w sprawdzianie dotyczyły zagadnień będących przedmiotem eksperymentu, a konstrukcja sprawdzianu miała zapewnić uchwycenie zakresu, stopnia rozumienia, operatywności i trwałości wiedzy studentów z grupy eksperymentalnej i kontrolnej.

2. Organizacja i przebieg eksperymentu

Badania eksperymentalne nad skutecznością skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi w nauczaniu teorii i metodyki wychowania przedszkolnego przeprowadzone zostały w roku akademickim 1983/84 - 1984/85 w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy. Objęto nimi 70 studentów

III roku Wychowania Przedszkolnego studiów dziennych. Badania prowadzone były w jednej grupie eksperymentalnej i w jednej grupie kontrolnej. Ilość studentów w grupach została zdeterminowana ilością studentów na roku oraz frekwencją na ćwiczeniach z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego. Ogółem grupa eksperymentalna i kontrolna liczyły po 35 studentów. Eksperyment trwał siedem tygodni. Przebieg ćwiczeń z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego w grupie eksperymentalnej i kontrolnej był taki sam. Różnica polegała na tym, że w grupie eksperymentalnej treści nauczania realizowane były przy pomocy skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi, a w grupie kontrolnej z wykorzystaniem skryptu konwencjonalnego.

Po zakończeniu eksperymentu przeprowadzono badania końcowe. W tym celu posłużono się sprawdzianem wiadomości i umiejętności, który uprzednio wykorzystano w badaniach wstępnych. Po upływie sześciu tygodni od zakończenia eksperymentu przy pomocy tego samego sprawdzianiu przeprowadzono badania dystansowe. Celem tychże badań było potwierdzenie słuszności hipotezy roboczej, zakładającej większą trwałość wiedzy studentów z grupy eksperymentalnej w stosunku do studentów z grupy kontrolnej.

Każde ćwiczenie z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego, w czasie którego studenci posługiwali się obudowanym skryptem składało się z trzech części: wstępnej, właściwej i końcowej. W części wstępnej nauczyciel akademicki szczególny nacisk kładł na wprowadzenie studentów w zagadnienie. Miało ono najczęściej charakter pogadanki wstępnej podczas,której studenci odpowiadali na pytania związane z treścią poprzednich ćwiczeń. Jest to dość istotne, bowiem w trakcie przyswajania nowych wiadomości oraz rozwiązywania problemów studenci muszą odwoływać się do wiadomości przyswojonych uprzednio. W części właściwej ćwiczeń następuje realizacja tematu. Studenci po przyswojeniu sobie określonego zasobu wiedzy ze skryptu przystępowali do rozwiązywania prostych i złożonych problemów metodycznych. Rola nauczyciela sprowadza się tutaj do ukierunkowania i obserwacji samodzielnej pracy studentów.

W przypadku, gdy studenci napotykali na trudności w rozwiązywaniu problemów, nauczyciel akademicki naprowadzał ich wykorzystując odpowiednie środki dydaktyczne. W części końcowej ćwiczeń następuje

sprawdzenie poprawności rozwiązania problemów oraz zaakcentowanie zagadnień najistotniejszych. Taki sam przebieg miały ćwiczenia w grupie kontrolnej. Różnica polegała na tym, że studenci z grupy kontrolnej korzystali ze skryptu konwencjonalnego.

Wykorzystanie na ćwiczeniach z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowanego skryptu wymaga od studentów maksymalnego wysiłku intelektualnego, a przyswajanie nowych treści jest zgodne z pełnym cyklem zorganizowanego działania, które przebiega przez następujące etapy:

1/ postawienie konkretnie sformułowanego celu,
2/ zbadanie środków i warunków niezbędnych do pełnej realizacji postawionego celu,
3/ przygotowanie środków i warunków niezbędnych do pełnej realizacji postawionego celu,
4/ ustalenie planu działania,
5/ działanie zgodne z założonym planem zmierzające do osiągnięcia postawionego celu,
6/ kontrola uzyskanych wyników i wyciągnięcie wniosków dotyczących dalszego postępowania[2].

Scenariusz ćwiczeń z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego z wykorzystaniem skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi.

Temat ćwiczeń: Kształcenie wymowy dziecka przedszkolnego.

Cele ćwiczeń:

1/ dydaktyczny:
- opanowanie przez studentów kierunków pracy nad kształceniem prawidłowej wymowy dziecka przedszkolnego,
- wyrobienie u studentów umiejętności opracowywania konspektów zajęć i ćwiczeń kształcących prawidłową wymowę małego dziecka,

2/ wychowawczy:
- wyrabianie u studentów umiejętności posługiwania się skryptem i środkami dydaktycznymi w rozwiązywaniu problemów metodycznych.

Strategia realizacji ćwiczeń: problemowa.

Środki dydaktyczne: skrypt, plansze, konspekty zajęć, zestawy ćwiczeń artykulacyjnych, tablice do badania prawidłowej wymowy

dziecka, przezrocza foliogramy, fazogramy.
Przygotowanie nauczyciela:

1/ E.Sachajska, Uczymy poprawnej wymowy, Warszawa WSiP 1983;
2/ G.Demel, Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola, Warszawa WSiP 1978;
3/ J.Kania, Szkice logopedyczne, Warszawa WSiP 1982;
4/ I.Styczek, Badanie i kształtowanie słuchu fonematycznego, Warszawa WSiP 1982.

Przygotowanie studentów: Znają charakterystyczne cechy mowy i myślenia dziecka przedszkolnego.
Potrafią stosować ćwiczenia kształtujące poprawność słownikową i gramatyczną wypowiedzi dziecka.
Potrafią opracowywać konspekty z wychowania umysłowego.
Znają zabawy i gry dydaktyczne związane z realizacją treści programowych z zakresu wychowania umysłowego.
Czas trwania ćwiczeń 90 minut.

3. Dydaktyczna skuteczność obudowanego skryptu z teorii i metodyki wychowania przeszkolnego

W celu zweryfikowania hipotezy roboczej obliczono charakterystyki porównywanych grup, które zamieszczono w Tabeli 1.

Istotność różnic między średnimi arytmetycznymi porównywanych grup rozstrzygnięto w oparciu o hipotezy statystyczne. Wybór testu statystycznego rozstrzygającego o istotności różnic między średnimi arytmetycznymi porównywanych grup uzależniony jest od założeń dotyczących populacji, z których pochodzą próby oraz od wariancji porównywanych prób. Tak w badaniach wstępnych, jak dystansowych zmienne losowe pochodziły z populacji o rozkładach normalnych i posiadały niejednorodne wariancje. Zadecydowało to o tym, że w obu przypadkach posłużono się testem c-Cohrana-Coxa. Posługując się testem chi-kwadrat wykazano, że w badaniach końcowych zmienne losowe pochodzą z populacji, które można aproksymować za pomocą rozkładów normalnych. Warianoje porównywanych prób są jednorodne. Zadecydowało to o tym, że statystycznej weryfikacji hipotez dokonano przy pomocy testu t-Studenta.

Rok ćwiczeń	Treści merytoryczne realizowane w poszczególnych częściach ćwiczeń	Zastosowane środki dydaktyczne	Metody	Czynności	
				nauczyciela	studentów
Część wstępna	1. Przypomnienie wiadomości dotyczących rozwoju ciekawości poznawczej u dzieci przedszkolnych. 2. Podanie tematu i celów ćwiczeń oraz umotywowanie uczenia się.	Plansze przedstawiające procesy poznawcze dzieci 3-4-letnich i 5-6-letnich.	Pogadanka wstępna	Stawia pytania problemowe związane z ciekawością poznawczej dziecka	Odpowiadają na pytania nauczyciela
Część właściwa	1. Poznawanie naturalnej wadliwości wymowy dzieci przedszkolnych.	Przeźrocza Foliogramy.	Praca ze skryptem.	Ukierunkowuje przyswajanie wiadomości ze skryptu. Pomaga wykorzystać środki dydaktyczne	Przypominają wiadomości z psychologii ogólnej i rozwojowej. Przyswajają wiadomości ze skryptu.
	2. Zapoznanie się z kierunkami pracy nad kształceniem prawidłowej wymowy dziecka	Foliogramy. Zestaw ćwiczeń artykulacyjnych i ortofonicz. Konspekty zajęć	j.w.		j.w.
	3. Poznanie sposobów kształcenia prawidłowej wymowy dziecka.	j.w.	j.w.		j.w.

1	2	3	4	5	6
	4. Rozwiązanie problemu prostego: opracowanie zabawy dydaktycznej kształcącej przód języka dla 6-latków wadliwie wymawiających głoskę "sz".	j.w.	Oparte na działalności praktycznej Oparte na	j.w.	Przeglądają zestawy ćwicz. i konsp. zajęć.
	5. Rozwiązanie problemu złożonego: uzupełnienie części dynamicznej konspektu zajęć dla 5-latków, którego treść dotyczy kształcenia tylnej części języka na spółgłoskach: "h", "g" "k" oraz na samogłoskach: "u" "o"	Plansza przedstawiająca konspekt zajęć z zakresu kształcenia wymowy dziecka	j.w.	Naprowadza stud. wykorz. fazogram	Porozumiewają się między sobą a gdy napotykają trudn. zwracają się o pomoc do nauczyciela.
Część końcowa	1. Sprawdzenie poprawności rozwiązania problemu prostego		dyskusja	Stawia pytania związane z probl. prost.	Podają przykłady zabaw dyd. i równocześnie uzsadadn. że one kształcą przód języka.

1	2	3	4	5	6
Część końcowa	2. Sprawdzenie poprawności rozwiązania problemu złożonego.	Plansza przedstawiająca część dynamiczną konspektu.	Pokaz	Przedstawia prawidłowo opracowaną część dynamiczną konspektu	Sprawdzają poprawność wykon. zadania.
	3. Podsumowanie ćwiczeń przez zaakcentowanie sposobów kształcenia prawidłowej wymowy dziecki przedszkolnych.		Dyskusja	Prowadzi i podsumowuje dyskusję.	Biorą udział w dyskusji wykorzyst. wiadom. z psychologii i logopedii.

Tabela 1. Charakterystyki porównywanych grup w badaniach wstępnych, końcowych i dystansowych

L.p	Charakterystyka i jej symbol	Charakter badań	Grupa "E"	Grupa "K"
1	Średnia arytmetyczna /X/	W	18	18,6
		K	35,4	30,15
		D	27,44	23,12
2	Wariancja /S^2/	W	19,8	16,1
		K	9,61	12,71
		D	5,3	11,44
3	Odchylenie standardowe /S/	W	4,45	4,1
		K	3,1	3,53
		D	2,3	3,38
4	Liczba badań /n/		35	35

Obliczone i odczytane z tablic Snedecona wartości funkcji testowych zamieszczone zostały w Tabeli 2.

Tabela 2. Wartości funkcji testowych rozstrzygających o istotności różnic między wariancjami i średnimi arytmetycznymi porównywanych grup w badaniach wstępnych, końcowych i dystansowych

Funkcje testowe	Badania wstępne	Badania końcowe	Badania dystansowe
F_o	1,32	1,13	2,16
F_{o05}	1,69	1,69	1,69
c_o	1,12	-	2,96
$c_{0,05}$	2	-	2
t_o	-	2,08	-
$t_{o,05}$	-	1,994	-

A. Badania wstępne

Równoważność grup wziętych do badań pod względem znajomości zagadnień będących przedmiotem eksperymentu wykazano przy pomocy sprawdzianu wiadomości i umiejętności oraz metod statystycznych. Z przedstawionych charakterystyk wynika, że studenci z grupy eksperymentalnej uzyskali nieco niższe średnie w porównaniu do studentów z grupy kontrolnej. Bardziej rozproszone wyniki uzyskali studenci z grupy eksperymentalnej. Świadczą o tym wyższe wartości wariancji i odchylenia standardowego. Z danych zawartych w Tabeli 2 wynika, że $c_o = 1,12 < c_{o,05} = 2$. Można więc twierdzić z 5 % ryzykiem błędu, że porównywane grupy są równoważne i mogą stanowić przedmiot rozważań eksperymentu.

B. Badania końcowe

Po zakończeniu eksperymentu przeprowadzono badania końcowe tym samym sprawdzianem wiadomości i umiejętności, który wykorzystany był w badaniach wstępnych. Okazało się, że studenci z grupy eksperymentalnej uzyskali zdecydowanie lepsze wyniki w porównaniu ze studentami z grupy kontrolnej. Wyniki uzyskane przez studentów z grupy eksperymentalnej były mniej rozproszone aniżeli wyniki studentów z grupy końcowej.

Stwierdzenie faktu, że $t_o = 2,08 > t_{o,05} = 1,994$ upoważnia do odrzucenia hipotezy zerowej i przyjęcia hipotezy alternatywnej, stwierdzającej istotną różnicę między średnimi arytmetycznymi porównywanych grup. Z tego wniosek, że skrypt z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowany środkami dydaktycznymi daje zdecydowanie lepsze wyniki w porównaniu ze skryptem konwencjonalnym.

C. Badania dystansowe

Badania dystansowe miały na celu potwierdzić słuszność hipotezy roboczej, zakładającej większą trwałość wiedzy studentów grupy eksperymentalnej w porównaniu ze studentami grupy kontrolnej. Z przedstawionych charakterystyk wynika, że średnie wyników są wyższe

w grupie eksperymentalnej. Zwraca także uwagę większe rozproszenie wyników w grupie kontrolnej. Statystycznej weryfikacji hipotez dokonano testem c-Cohrana-Coxa. Otrzymano $c_o = 2,96 > c_{o,05} = 2$. Upoważnia to do stwierdzenia, że między średnimi arytmetycznymi porównywanych grup istnieje statystycznie istotna różnica na poziomie $\alpha = 0,05$. Oznacza to, że trwałość wiedzy studentów z grupy eksperymentalnej jest wyższa w porównaniu z trwałością wiedzy studentów z grupy kontrolnej.

4. Ocena skuteczności skryptu z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowanego środkami dydaktycznymi

W celu stwierdzenia i określenia o ile skuteczniejsze jest nauczanie teorii i metodyki wychowania przedszkolnego ze skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi w porównaniu z nauczaniem tego przedmiotu na podstawie skryptu konwencjonalnego obliczono syntetyczny wskaźnik skuteczności dydaktycznej. Syntetyczny wskaźnik skuteczności dydaktycznej /S/ wyraza stosunek wyniku uzyskanego /W_u / do wyniku założonego w celach kształcenia /W_o/ i wyraża się wzorem:

$$S = \frac{W_u}{W_o} \cdot 100\ \%$$

Wartość obliczonego wskaźnika skuteczności dydaktycznej w grupie w eksperymentalnej i kontrolnej przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Skuteczność skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi i konwencjonalnego w nauczaniu teorii i metodyki wychowania przedszkolnego

Grupa	Badania końcowe	Badania dystansowe
E	88 %	68,6 %
K	75,37 %	58 %

Skuteczność skryptu z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowanego środkami dydaktycznymi wynosi 88 %, a skryptu konwencjonalnego 75,37 % w badaniach końcowych. Oznacza to, że skrypt obudowany środkami dydaktycznymi w nauczaniu teorii i metodyki wychowania przedszkolnego jest o 12,63 % skuteczniejszy od skryptu konwencjonalnego.

Skuteczność skryptu z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowanego środkami dydaktycznymi w badaniach dystansowych wynosi 68,6 %, a skryptu konwencjonalnego 58 %. Wynika z tego, że skrypt obudowany jest o 10,6 % skuteczniejszy od skryptu konwencjonalnego.

Wyniki eksperymentu wykazały, że skrypt z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego obudowany środkami dydaktycznymi zapewnia studentom uzyskanie znacznie lepszych wyników w odniesieniu do zakresu, stopnia rozumienia, operatywności i trwałości wiedzy aniżeli skrypt konwencjonalny. Podkreślić przy tym należy, że ćwiczenia z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego z wykorzystaniem skryptu obudowanego środkami dydaktycznymi stwarzają dość szerokie możliwości związane z modernizacją procesu dydaktycznego w akademickim kształceniu nauczycieli przedszkoli.

PRZYPISY

[1] E.Fleming, J.Jacoby. Środki audiowizualne w dydaktyce szkoły wyższej Warszawa 1969

[2] Cz.Kupisiewicz, O efektywności nauczania problemowego, Warszawa 1976

[3] K.Denek, Pomiar efektywności kształcenia w szkole wyższej, Warszawa 1980